Golden Research Thoughts ISSN 2231-5063 Impact Factor : 3.4052(UIF)
Volume-4 | Issue-10 | April-2015 Available online at www.aygrt.isrj.org

अहमदनगर जिल्ह्यातील कृषी नियमित बाजारपेठांचे तालुकानिहाय वितरण:भौगोलिक अभ्यास

गुंड विलास हरी
सहायक प्राध्यापक, भूगोल विभाग, बाबूराव पाटील कला व विज्ञान महाविद्यालय, मु.पो.अनगर, ता.मोहोळ, जि.सोलापूर

Authors Short Profile :
Gund Vilas Hari is working as an Assistant professor at Department of Geography in Baburao Patil Arts and Science College, Mohol, Solapur. He has comleted M.A., B.Ed., M.Phil.

Co-Author Details :
वाघमारे एस्.एच्.
भूगोल विभाग प्रमुख,संभाजी महाविद्यालय, ता.मुरुड,जि.लातूर (महाराष्ट्र)

सारांश :
नियमित कृषी बाजारपेठ सेवा प्रदेशामध्ये अभ्यास क्षेत्रातील १४ तालुक्यांचा समावेश केला आहे. यात प्रत्येक तालुक्यातील नियमित कृषी बाजारपेठांची स्थापना, क्षेत्र, समाविष्ठ भाग, बाजार क्षेत्रात समाविष्ट गावांची संख्या, क्षेत्र, आकार, मुख्य व दुय्यम बाजारपेठ, सुविधा, नियमित बाजारपेठा, आठवडे बाजार, नियमित बाजारपेठेत सेवकांची संख्या इ. सेवा प्रदेशात समाविष्ट करण्यात आला आहे. अहमदनगर जिल्हा हा कृषीप्रधान जिल्हा म्हणून समजला जातो. जिल्ह्यात प्रामुख्याने रब्बी व खरीप पीके कमी पाण्यावर घेतली जातात. येथील भौगोलिक परिस्थिती कृषी विकासासाठी फारशी अनुकूल नाही; पण जलसिंचनाच्या वेगवेगळ्या व नवीन तंत्रज्ञानाचा वापर करून शेती व फळे, भाजीपाला यांचे उत्पादन घेतले जाते. उत्पादित बराच माल नियमित कृषी बाजारपेठा व स्थानिक बाजारपेठामद्ये विनियोग केला जातो; पण या सर्वांसाठी उपलब्ध बाजारपेठात सर्व सेवा असणे आवश्यक आहे. याचा अभ्यास करण्यासाठी वरील सर्व घटकांचा तालुकानिहाय अभ्यास केला आहे.

प्रस्तावना

अहमदनगर जिल्ह्यातील कृषी नियमित बाजारपेठेत सर्वात जुनी कोपरगाव बाजारपेठ आहे. तिची स्थाप-ना १९४९ या साली झाली. या बाजारपेठेत १५.१० हेक्टर क्षेत्र असून या बाजारपेठेअंतर्गत ७९ गावे येतात; तर यात सर्वात नवीन बाजारपेठ राहाता ही असून तिची स्थापना २००४ साली झाली. याचे एकूण क्षेत्र १०.५० हेक्टर असून या बाजारपेठेअंतर्गत ६० गावे येतात. यात अकोले (१९८८), संगमनेर (१९५९), श्रीरामपूर (१९५०), नेवासा (१९५७), शेवगाव (१९५५), पाथर्डी (१९५५), नगर (१९५४), राहुरी (१९५०), पारनेर (१९८१), श्रीगोंदा (१९६०), □र्जत (१९८४), जामखेड (१९६०) या बाजारपेठा आहेत. शेवगाव व पारनेर या बाजारपेठांचे क्षेत्र १५.१० व १५.३० हेक्टर आहे. अकोले कृषी नियमित बाजारपेठेअंतर्गत सर्वात जास्त १९२ गावांचा समावेश होतो.

अभ्यास क्षेत्रातील नगर हा शहरी भाग म्हणून ओळखला जातो. जिल्ह्याचे मुख्यालय व कृषी मालाची देवा□-घेवाण होते. येथील बाजारपेठेची सुविधा इतरांपेक्षा सर्वात चांगल्या प्रतीच्या आहेत.
अहमदनगर जिल्ह्यात १४ तालुक्यांचा समावेश होतो. त्याप्रमाणे वितरणाचा अभ्यास करण्यात येत आहे.

उद्दिष्टे

१) अहमदनगर जिल्ह्यातील □षी नियंत्रित बाजारपेठांचा आढावा घेणे

२) अहमदनगर जिल्ह्यातील □षी नियंत्रित बाजारकेंद्राचे तालूका निहास वितरण अभ्यासणे

माहिती संकलनाचे स्त्रोत

या शोधनिबंधात दुय्यम आकडेवारीचा वापर केला आहे, प्रामुख्याने भारतीय जनगणना अहवाल, जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन, जिल्हा सेन्सस, प्रशासकीय कार्यालय (शेती विभाग, कृषी उत्पन्न बाजार समिती) तसेच प्रसिद्ध विविध संस्थांच्या शोधपत्रिकेत प्रकाशित झालेले लेख व आकडेवारी आणि शासकीय प्रकाशने व वर्तमानपत्राचा वापर केला आहे.

अभ्यासक्षेत्राची ओळख

अहमदनगर जिल्ह्याचा अक्षवृत्तीय विस्तार १८° २' ते १९° ९' उत्तर अक्षांस असून रेखावृत्तीय विस्तार ७३° ९' ते ७५° ५' पूर्व रेखांश आहे.अहमदनगर जिल्ह्याचा भाग गोदावरी व भीमा नदीच्या खोऱ्याचा असून या जिल्ह्याचा विस्तार सर्वत्र सारखा नाही. या जिल्ह्याच्या उत्तरेस नाशिक, ईशान्येस औरंगाबाद, पूर्वेस बीड व उस्मानाबाद जिल्हे. असून दक्षिणेस सोलापूर, पश्चिमेस ठाणे व पुणे जिल्हे असून या जिल्ह्याचे क्षेत्रफळ १७,०४८ चौ.कि.मी. आहे. या जिल्ह्यात १४ तालुके आहेत. राज्याच्या एकूण क्षेत्राच्या ५.५४ टक्के एवढे क्षेत्र या जिल्ह्याने व्यापले आहे. आकारमानाने महाराष्ट्रातील सर्वात मोठा जिल्हा म्हणून मान मिळाला आहे. या जिल्ह्याच्या पश्चिमेकडील प्रमु□या-ने अकोले व संगमनेर तालुक्यात सह्याद्रीच्या पर्वतरांगा पसरलेल्या आहेत. या जिल्ह्यातील १४ तालुक्यातील राहाता हा नवीन तालुका २६ जून २००८ पासून अस्तित्वात आला आहे. याचा यात समावेश करण्यात आला आहे.

नकाशा क्र.१

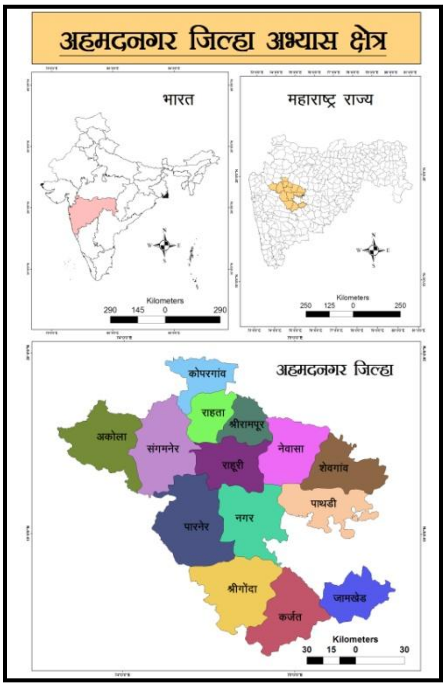

अहमदनगर जिल्ह्यातील कृषी नियमित बाजारपेठांचे तालुकानिहाय वितरण

१) अकोले

या बाजारपेठेची स्थापना दि. १०-०६-१९८८ रोजी झाली. ही बाजारपेठ मुख्य अकोले गावापासून दीड किलोमीटर अंतरावर आहे. ही मुख्य बाजारपेठ असून दुय्यम बाजारपेठेत कोतूळ, समशेरपूर, राजूर यांचा समावेश होतो. अकोले तालुक्यातील नॉन प्रोगेटेड असून निसर्गाचे पाण्याखाली त्याचे बरेच क्षेत्र येते. विहीर बागायत व पाझर तलाव याखाली थोडीफार शेती बागायती आहे. तसेच सार्वजनिक पाईपलाईनखाली आता बरीच जमीन ओलीताखाली आलेली आहे. या तालुक्यात एकूण क्षेत्र १५०४०० हेक्टर असून त्यापैकी १०४२० हेक्टर बागायती, १२९२५ हेक्टर क्षेत्र जिरायती तर १२७०५५ हेक्टर क्षेत्र जंगलयुक्त आहे. बाजार समिती कार्यक्षेत्रात १४ बँका आहेत. या बाजारपेठेत एकूण ४५६ गोडावून आहेत. त्यापैकी ३९५ गोडावून पक्के बांधकाम केलेले आहेत. तसेच या भागात दळणवळण वाहतूक अवस्था चांगल्या प्रकारची आहे. या बाजारपेठेत १० कायमस्वरूपी कर्मचारी आहेत.

येथील बाजारपेठेत नियमित शेतीमालामध्ये कांदा, भुईमूग, टोमॅटो इत्यादी लिलाव सुरू करण्यात आलेले आहेत.

२) संगमनेर

संगमनेर कृषी नियमित बाजारपेठेची स्थापना १६-११-१९५९ रोजी झाली व प्रत्यक्ष कामकाज १-९-१९६२ पासून सुरू झाले. मुख्य बाजारपेठेचे क्षेत्र ६ हेक्टर, दुय्यम बाजारपेठेचे क्षेत्र ४ हेक्टर आहे. यामध्ये निमोण, आश्वी बु., तळेगाव, घारगाव, साकूर इ. दुय्यम बाजारपेठा आहेत. या बाजारपेठातून गुळ, ज्वारी, बाजरी, गहू, साळ इत्यादीची उलाढाल होते. या बाजारपेठेअंतर्गत खरीप क्षेत्र ४०५९५५ हेक्टर, रब्बी ३५८०० हेक्टर आहे. ही पीके

विहीर आणि उपसा जलसिंचनाद्वारे ऊस व नगदी पीके घेतली जातात. प्रामुख्याने हा प्रदेश पर्जन्यछायेचा म्हणून ओळखला जातो.

या ठिकाणी १० बँका कार्यरत आहेत. नियमित मालात बाजरी (ऑक्टोबर ते जुलै), गहू-हरभरा (फेब्रुवारी ते जून), टोमॅटो (जून ते ऑक्टोबर) आवक असते. या बाजारपेठेअंतर्गत १७४ गावांचा समावेश होतो. प्रामु[illegible]याने संगमनेर, साकूर, घारगाव येथे जनावरांचा बाजार असतो.

३) [illegible]ोपर[illegible]ाव

अहमदनगर जिल्ह्यातील सर्वात जुनी कृषी नियमित बाजारपेठ म्हणजे कोपरगाव. याची स्थापना दि. १६-३-१९४९ रोजी झाली. या बाजारपेठेंतर्गत ७९ गावांचा समावेश होतो. या बाजाफेटेचे प्रमुख व दुय्यम बाजारपेठ मिळून १५.१० हेक्टर क्षेत्र आहे. नियमित शेतीमालात गुळ, गहू, ज्वारी, बाजरी, हरभरा, मूग, तूर, जवस, जनावरे, शेळ्या व मेंढ्या, कापूस, कांदा, मका, मेथी, तीळ, एरंडी, उडीद तसेच फळांमध्ये आंबा, संत्री, डाळींब, केळी, टरबूज, द्राक्षे इ. आवक असते.

या कृषी नियमित बाजारफेठेत २० नियमित कर्मचारी आहेत. येथे सर्व सुखसोयी उपलब्ध आहेत. या बाजारपेठेत ४ सहकारी संस्था, ३ प्रक्रिया करणाऱ्या संस्था, ५ गोडावून आहेत. व्यापाऱ्यांची २० गोडावून्स व महाराष्ट्र राज्य वखार महामंडळ, पुणे यांची गोडावून आहेत. कोपरगाव व्यतिरिक्त कोळपेवाडी ही प्रमुख बाजारपेठ आहे.

४) राहता

[illegible]षी नियमित बाजारपेठ राहता, जिल्हा अहमदनगर या बाजाराची स्थापना दि. १० जून २००४ रोजी झालेली असून प्रत्यक्ष कामकाज सुरू झाले. या बाजारपेठ अंतर्गत ६० गावे येतात. या बाजारपेठेचे निर्मिती श्रीरामपूर व [illegible]ोपरगाव या दोन बाजार समित्यांचे विभाजन करून झालेली आहे. या बाजारपेठेत राहता ही प्रमुख बाजारपेठ तर लोणी खु.।। व कोल्हार बु. या दोन उपबाजारपेठा आहेत. राहता कृषी नियमित बाजारपेठेचे क्षेत्र ११.५० हेक्टर आहे. याचे एकूण भौगोलिक क्षेत्रल ६०९३० हेक्टर आहे. त्यामधील ५३३९१ हेक्टर लागवडीखालील क्षेत्र, यात ३३८५७ हेक्टर बागायती तर १९५३४ हेक्टर जिरायती क्षेत्र आहे. प्रामुख्याने ही बाजारपेठ महामार्गालगत असल्यामुळे या ठिकाणी कोपरगाव, येवला, सिन्नर व वैजापूर या तालुक्यातून मोठ्या प्रमाणात शेतमाल विक्रीसाठी येतो. सध्या या बाजारपेठेत ७५०० मे.टन [illegible]मतेची चार वखार महामंडळाच्या अंतर्गत आहे. येथील बाजारपेठ डाळींबासाठी प्रसिद्ध आहे. येतील बाजारपेठेत रस्ते विकास व वाहतूक उपलब्ध आहे.

या बाजारपेठेत लोणी बु.।।, लोणी खु.।।, राहता, सावळा विहीर, कोल्हार बु., शिर्डी इ. आठवडा बाजार चालतात. या बाजारपेठेत १७ कायम, ५ हंगामी व १ रोजंदारी कर्मचारी आहेत.

५) श्रीरामपूर

अहमदनगर जिल्ह्यातील श्रीरामपूर कृषी नियमित बाजारपेठेची स्थाप-ना दि. ०९-०१-१९५० साली झाली. प्रत्यक्षात १९६० पासून कामकाज सुरू झाले. या बाजारपेठेत श्रीरामपूर ही प्रमुख असून बेलापूरगाव व टाकळीभान या उपबाजारपेठा आहेत. याचे क्षेत्र ११ हेक्टर आहे. या क्षेत्रांतर्गत ५४ गावे असून भौगोलिक क्षेत्र ५१४१७ हेक्टर आहे. त्यापैकी २८८४० हे बागायती २२५७७ हेक्टर जिरायत तर ३६७४ हेक्टर क्षेत्र पडीक आहे.

ही बाजारपेठ राज्य मार्ग क्र. १० अहमदनगर ते मनमाड व राज्यमार्गाच्या लगत असून १ किलोमीटर अंतरावर रेल्वे स्टेशन व रेल्वे वाहतूक आहे.

बुधवार व रविवार रोजी कांदा मार्केट तर दर शुक्रवारी नागिण पाने (विड्याची पाने) ची आवक होते. हा महाराष्ट्रातील एकमेव पान बाजार आहे.

६) नेवासा

कृषी नियमित बाजारपेठ नेवासा, जिल्हा अहमदनगर याची स्थापना २० एप्रिल १९५७ रोजी झाली; पण प्रत्यक्षात कामकाज १९६० रोजी सुरू झाले. या संपूर्ण बाजारपेठेचे क्षेत्र १३ हेक्टर असून यात ३ उपबाजारपेठांचा समावेश आहे. घोडेगाव ही बाजारपेठ गायी, म्हशी, बैल, शेळ्या व मेंढ्यांच्या खरेदी-विक्रीसाठी प्रसिद्ध आहे. या बाजारपेठ कार्यक्षेत्रात १२९ गावांचा समावेश होतो. याचे भौगोलिक क्षेत्र १४२०२८५ हेक्टर असून त्यापैकी ५१३९९ हेक्टर बागायती, ५७१५४ हेक्टर जिरायती आहे. हा भाग प्रामुख्याने ऊसासाठी प्रसिद्ध आहे. त्यामुळे भुसारचे आवक / उत्पन्न कमी आहे.

या बाजारपेठेत ८०० मे.टन क्षमतेची ४ गोडावून्स आहेत तर प्रमुख बाजारपेठे ५३ गोदामे आहेत. त्यांची क्षमता २०६०० मे.टन इतकी आहे. येथील बाजारपेठ प्रमुख असून घोडेगाव, कुकाण, सोनई, पाचेगाव या उपबाजार समिती आहेत.

नेवासा बाजारपेठ राज्यमार्ग क्र. ६० च्या लगत असून दळणवळणाची भरपूर साधने आहेत, नेवासा बाजार समितीपासून ३५ किलोमीटर अंतरावर आहे. ६० किलोमीटर अंतरावर अहमदनगर रेल्वे स्टेशन आहे.

७) शेवगाव

शेवगाव या अहमदनगर जिल्ह्यातील कृषी नियमित बाजारपेठेची स्थापना दि. ०१-०६-१९५५ रोजी झाली. या बाजारपेठेच्या अंतर्गत ११२ गावे येतात. याचे एकूण क्षेत्र ९०३८७ हेक्टर असून, ५२७० हेक्टर बागायती तर ३४३३० हेक्टर जिरायती क्षेत्र आहे, ४४३३ हेक्टर पडीक क्षेत्र आहे. यापैकी ३४३३० खरीप तर ५६०५७ हेक्टर रब्बी क्षेत्र आहे. या कृषी नियमित बाजारपेठेचे क्षेत्र ६.५२ हेक्टर आहे. यात शेवगाव मुख्य बाजारपेठ असून बोधेगाव, बा. टाकळी, श. टाकळी या उपबाजारपेठा आहेत. शेवगाव कृषी नियमित बाजारपेठेच्या अंतर्गत २३ गोदामे असून शेवगाव येथे ४ गोदामे आहेत. त्यांची क्षमता १५०० मे.टन आहे. यात ११ खाजगी गोदामे आहेत. शेवगाव तालुक्यात २२५ सहकारी संस्था असून जवळपास ९ ते १० बिगरशेती सहकारी पतसंस्था असून २ साखर

कारखाने आहेत. शेवगाव येथे ११ आठवडे बाजार भरतात. त्यामध्ये शेवगाव येथे रविवार, बोधेगाव येथे गुरूवारी (जनावरांचा बाजार) आहेत.

८) पाथर्डी

अहमदनगर जिल्ह्यातील पाथर्डी कृषी नियमित बाजारपेठेची स्थापना २१-१२-१९५५ साली झाली पण प्रत्यक्षात दि. १-१०-१९५९ रोजी कामकाज सुरू झाले. या बाजारपेठेच्या अंतर्गत १३८ गावे येतात. पाथर्डी ही मुख्य बाजारपेठ असून तिसगाव, खरंवडी का., टाकळीमानुर, भालगाव इ. उपबाजारपेठा आहेत. या सर्वांचे क्षेत्र ५.६७ हेक्टर इतके आहे. या तालुक्याचे लागवडीखालील ९७३१९ हेक्टर क्षेत्र असून २४०२२ हेक्टर बागायती, १०२७३ हेक्टर जिरायती क्षेत्र तर ३८२३ हेक्टर पडीक क्षेत्र आहे. तसेच ४६४६० हेक्टर खरीप आणि ३४५९० हेक्टर रब्बी क्षेत्र आहे. कृषी नियमित बाजारपेठेच्या अंतर्गत १३८ गावांचा समावेश होतो.

९) नगर

नगर कृषी नियमित बाजारपेठेची स्थापना दिनांक १-१०-१९५४ रोजी करण्यात आली. या बाजारपेठेच्या अंतर्गत ११५ गावांचा समावेश होतो. या बाजारपेठेचे क्षेत्रफळ ११ हेक्टर आहे. नगर कृषी नियमित बाजारपेठ प्रमुख असून जेऊर ही दुय्यम उपबाजारपेठ आहे. नगर तालुक्यातील कृषी नियमित बाजारपेठेच्या अंतर्गत ४० सहकारी संस्था कार्यरत आहेत. नगरचे भौगोलिक क्षेत्र १५०२७२ हेक्टर असून त्यापैकी ११४९१५ हेक्टर निव्वळ क्षेत्र, त्यात १२०२३३ हेक्टर लागवडीलायक क्षेत्र तर ५४८२ हेक्टर पडीक आहे आणि १३१६५ जंगलव्याप्त क्षेत्र आहे. या बाजारपेठेच्या अंतर्गत ७ आठवडी बाजार आहेत.

१०) राहुरी

राहुरी कृषी नियमित बाजारपेठेची स्थापना दि. १८-२-१९५० रोजी केली. या बाजारपेठेच्या अंतर्गत ९८ गावे असून ती सर्व गावे बाजारपेठ कार्यक्षेत्रामध्ये येतात. याचे क्षेत्रफळ १०.१० हेक्टर इतके आहे. राहुरी ही प्रमुख बाजारपेठ असून वांबोरी, सोनगाव, देवळाली, प्रवरा या दुय्यम उपबाजारपेठा आहेत. या बाजारपेठेत ६ सहकारी गोदामे असून ३०० मे.टन इतकी क्षमता आहे तर दुय्यम बाजारपेठात ५ गोदामे असून १००० ते २००० मे. टन क्षमता आहे. राहुरीचे भौगोलिक क्षेत्र १०१६८५ हेक्टर असून १५७०६ हेक्टर जंगलव्याप्त, ७८१६ हेक्टर पडीक, ६२६५० हेक्टर निव्वळ क्षेत्र तर ६८७६१ हेक्टर लागवडीलायक क्षेत्र आहे. या कृषी नियमित बाजारपेठेत १८ कायमस्वरूपी कर्मचारी, त्यात १३ कर्मचारी शासकीय नियुक्त आहेत.

११) पारनेर

पारनेर कृषी नियमित बाजारपेठेची स्थापना दिनांक २१-११-१९८१ रोजी झाली. याचे क्षेत्रफळ १५.१० हेक्टर आहे. या बाजारपेठेच्या अंतर्गत टाकळी ढोकेश्वर, निघोज, भाळवणी या उपबाजारपेठा येतात. पारनेर कृषी नियमित बाजारपेठेची कर्मचारी रचना ९ इतकी आहे. पारनेर कृषी नियमित बाजारपठेच्या स्वतःच्या मालकीची ९ गोदामे

आहेत. यांची क्षमता १०० मे.टन आहे तर उपबाजारपठेत प्रत्येकी १ गोदाम असून त्यांची क्षमता १ मे.टन इतकी आहे. पारनेर या तालुक्याचे एकूण क्षेत्रफळ १८६७९२ हेक्टर असून १२६४८४ हेक्टर निव्वळ क्षेत्र, १५८७६ हेक्टर लागवडीखाली तर ११०६७ हेक्टर जंगलव्याप्त क्षेत्र (पडीक) आहे.

१२) श्री□ोंदा

श्रीगोंदा कृषी नियमित बाजारपेठेची क्षमता दिनांक १३-८-१९६० रोजी झाली. याचे एकूण क्षेत्रफळ १३.२९ हेक्टर आहे. आहे. श्री□ोंद हे कृषी नियमित बाजारपेठेचे प्रमुख केंद्र असून काष्टी व घोगरगाव हे दुय्यम बाजार आहेत. या बाजारपेठेत सहकारी गोदाम १ (५०० मे.टन), खाजगी ६ (१५०० मे.टन), स्वतःच्या मालकीचे गोदाम १ (५०० मे.टन) आहेत. या बाजारपेठेत २४ सहकारी संस्था आहे. या तालुक्याचे भौगोलिक क्षेत्र १६०४८१ हेक्टर असून १५२१० हेक्टर जंगलव्याप्त, २३७०४ हेक्टर पडीक जमीन तर ११३८७० हेक्टर लागवडीलायक क्षेत्र आहे. या बाजारपेठेच्या अंतर्गत २८ सहकारी संस्था कार्यरत आहेत; तर ११ आठवडे हा बाजार या क्षेत्रात आहे.

१३) □र्जत

□र्जत या कृषी नियमित बाजारपेठेची स्थापना दिनांक १२-९-१९८४ रोजी झाली आहे. या बाजारपेठेच्या अंतर्गत ११७ गावे आहेत. कर्जत ही प्रमुख बाजारपेठ असून मिरजगाव, राशीन व शिंदा या दुय्यम बाजारपेठा आहेत. मिरजगाव येथे जनावरांचा बाजार भरतो. या बाजारपेठेत २६ सहकारी संस्था आहेत. या बाजारपेठेच क्षेत्रफळ १२.०९ हेक्टर इतके आहे. या बाजारपेठेत १ स्वतःच्या मालकीचे गोदाम असून २०० मे.टन इतकी क्षमता आहे. कर्जत तालुक्याचे भौगोलिक क्षेत्र १४९१५२ हेक्टर असून १३०६७ हेक्टर जंगलव्याप्त क्षेत्र तर ९४५५ हेक्टर पडीक जमीन, १०२४५२ हेक्टर लागवडीलायक क्षेत्र आहे.

१४) जामखेड

जामखेड कृषी नियमित बाजारपेठेची स्थापना १९६० साली झाली असून तिचे प्रत्यक्ष कामकाज १९६७ साली सुरू झाले. या बाजारपेठेच्या अंतर्गत ५७ गावे येतात. याचे एकूण क्षेत्रफळ ९.१० हेक्टर आहे. जामखेड ही प्रमुख कृषी बाजारपेठ असून खर्डा, जातेगाव व सोनेगाव या उपबाजारपेठा आहेत. या नियमित बाजारपेठाच्या अंतर्गत २४ परवानाधारक सहकारी संस्था आहेत. यात १५ सेवक कार्यरत आहेत. बाजारपेठेत १ स्वतःच्या मालकीचे गोदाम असून १००० मे.टन क्षमता आहे. जामखेडचे भौगोलिक क्षेत्र ८७५२४ हेक्टर असून, ३७७२ हेक्टर क्षेत्र जंगलव्याप्त क्षेत्र, ११८० हेक्टर क्षेत्र पडीक क्षेत्र, ७५५३४ हेक्टर क्षेत्र लागवडीलायक आहे.

निष्कर्ष

- अकोले तालुक्यातील नॉन प्रोगेटेड असून निसर्गाचे पाण्याखाली त्याचे बरेच क्षेत्र येते. विहीर बागायत व पाझर तलाव याखाली थोडीफार शेती बागायती आहे. तसेच सार्वजनिक पाईपलाईनखाली आता बरीच जमीन ओलीताखाली आलेली आहे.
- अकोले तालुक्यातील बाजारपेठेत नियमित शेतीमालामध्ये कांदा, भुईमूग, टोमॅटो इत्यादी लिलाव सुरू करण्यात आलेले आहेत.
- या आठवडा बाजारपेठांचे वर्गीकरण केला असता असे दिसून येते की, सर्वात जास्त आठवडा बाजार श्रीगोंदा तालुक्यात भरतात तर सर्वात कमी जामखेड तालुक्यात भरतात.
- मुख्य बाजारपेठ नगर तालुक्यात सर्वात जास्त परवानाधारक वाहनांची संख्या आहे. त्यात ट्रक व टेंपो यांची संख्या सर्वात जास्त आहे.नगर तालुक्यात वाहनांची संख्या जास्त आहे कारण दळणवळणाच्या सुविधा, प्रशासनाचे मुख्य जिल्हा कार्यालय, शेतीचे मुख्य कार्यालय यामुळे संख्या जास्त आढळते.
- नेवासा तालुक्यातील बाजारपेठेत सर्वात जास्त परवानाधारक वाहनांची संख्या आढळते ती २१८७५ इतकी आहे, तर सर्वात कमी नगर तालुक्यात आहे; कारण हा सर्व शहरी भाग तसेच जिल्ह्याचे मुख्यालय असल्याने उपबाजारपेठा उपलब्ध नाहीत.

संदर्भ

१. श्रीवास्तव, आर. सी. आणि गुप्ता, जे. पी. (१९७९). '*कानपूर शहराच्या नियमित बाजारामधील प्रवासी ग्राहकांची पदानुक्रम*' यावर संशोधन केलेले आहे.

२. घारापुरे, विठ्ठल (२००२). *आर्थिक भूगोल*.

३. देशपांडे, सी. डी. (१९४१). '*मुंबई कर्नाटकच्या बाजार केंद्राविषयी नियमित यात्रा*' यावर सहसंबंधात्मक अभ्यास केला आहे.

४. अहमदनगर जिल्हा जनगणना अहवाल, २००१, २०११

५. तामस्कर बी. जी. (१९६८) यांनी सागर दमाह पठारावरील आठवडी बाजार केंद्राचे भौगोलिक संशोधन केले.

६. व्यापारी भूगोल प्रा.डॉ. अशोक देवीकर ,प्रा.जवाहर चौधरी

७. जोने एस.एच. (२००८) परभणी जिल्हयातील बाजार केंद्राच्या विश्लेषणाचा अभ्यास अप्रकाशीत शोधनिबंध, स्वा.रा.ती.म.वि.नांदेड